

Εμπειρική διερεύνηση
για την κοινωνική θεώρηση
των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού

Α΄ έκδοση 2018

*Copyright © 2018 ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
Κρατίνου 9 & Αθηνάς, 105 52 Αθήνα
Τηλ: 210 7491717, Fax: 210 7488435
<http://www.ekke.gr>*

*© 2018 NATIONAL CENTRE FOR SOCIAL RESEARCH
9, Kratinou & Athinas, 105 52 Athens
Tel.: +30210 7491717, Fax: +30210 7488435*

Φωτογραφία εξωφύλλου: © Άρτεμις Κορνηλίου

*Κεντρική διάθεση των εκδόσεων:
Κρατίνου 9 & Αθηνάς, 105 52 Αθήνα
Τηλ: 210 7491705, Fax: +30210 7488435
e-mail: ekdosis@ekke.gr*

ISBN: 978-960-6834-27-1

*Σχεδίαση και παραγωγή: ΣΥΝΘΕΣΗ
Κιάφας 3 & Ακαδημίας, 106 78 Αθήνα, Τηλ: 210 38 13 838, 210 38 39 711,
Fax: 210 38 39 713
e-mail: info@synthesi-print.gr
www.synthesi-print.gr*

Εμπειρική διερεύνηση για την κοινωνική θεώρηση των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού

Επιμέλεια:

Καλλισθένη Αβδελίδη

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
NATIONAL CENTRE FOR SOCIAL RESEARCH

ΑΘΗΝΑ 2018

Περιεχόμενα

Έργο, συντελεστές	11
Project and contributors.....	12
Ευχαριστίες	13
Acknowledgments.....	14
Εισαγωγή	15
Οι ερευνητικές εργασίες	15
Το χρονικό και η διεξαγωγή των ερευνητικών εργασιών	21
Introduction	24
Project Surveys	24
Chronology and Conduct of the Research Surveys	30

Καλλισθένη Αβδελίδη

1 *Εμπειρική έρευνα και αστικός σχεδιασμός / Περιγραφή και ανάλυση των αστικών αλλαγών*

1.1 Θεώρηση των αστικών αλλαγών.....	33
1.1.1 Πεδία διερεύνησης, εννοιολογικές ενότητες και θεματικά περιεχόμενα.....	34
1.1.2 Προσέγγιση στο πλαίσιο του αστικού σχεδιασμού της συνολικής λειτουργίας ενός αστικού χώρου	37
1.2 Επεμβάσεις και διαδικασίες αστικού σχεδιασμού.....	41
1.2.1 Το ζήτημα της ορολογίας σχετικά με την ανάπτυξη της σύγχρονης πόλης και με το σχεδιασμό του χώρου της	41
1.2.2 Χωρικός σχεδιασμός, ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις και κοινωνική θεώρηση	43
1.3 Χρήση πολλαπλών μεθόδων έρευνας στον αστικό σχεδιασμό	46
1.3.1 Επιστημολογικές στάσεις, διεπιστημονικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις, ποιοτική και ποσοτική ανάλυση	46
1.3.2 Αστικός σχεδιασμός: πεδίο θεωρητικών και εμπειρικών διερευνήσεων ή κλάδος θεωρίας και πράξης;.....	51
1.3.3 Ο συνδυασμός μεθόδων συλλογής και ανάλυσης δεδομένων στο έργο.....	54
Βιβλιογραφία	56
Παράρτημα	59

Καλλισθένη Αβδελίδη, Ευθαλία Μάσσου

2 Ταυτοποίηση των γύρω περιοχών για την ένταξη των χωρικών επεμβάσεων στον κοινωνικό ιστό της πόλης

2.1	Εισαγωγή: εγχείρημα, στόχοι και αντικείμενο	67
2.1.1	Το ζήτημα της κοινωνικής μίξης	71
2.1.2	Το ζήτημα της ένταξης μίας επέμβασης αστικού σχεδιασμού στον κοινωνικό ιστό της πόλης (μεθοδολογικές επιλογές).....	74
2.2	Κοινωνικο-δημογραφική ταυτοποίηση των γύρω περιοχών για την ένταξη στον κοινωνικό ιστό της πόλης στην περίπτωση ενός συνόλου αστικών επεμβάσεων	77
2.2.1	Μεθοδολογία της προτεινόμενης προσέγγισης «ταυτοποίησης» ..	77
2.2.2	Πειραματική επεξεργασία και ανάλυση των αποτελεσμάτων	86
2.3	Συμπεράσματα, συζήτηση, προτάσεις	110
	Βιβλιογραφία	113

Γεωργία Γεμενετζή

3 Οι χρήσεις γης ως εργαλείο διερεύνησης της επίδρασης του αστικού σχεδιασμού στην αστική ανάπτυξη

3.1	Εισαγωγή.....	117
3.1.1	Σκοπός της εργασίας.....	117
3.1.2	Ο αστικός σχεδιασμός και οι επιδράσεις του στις χρήσεις γης ...	117
3.2	Στοιχεία και μέθοδος της χωρικής ανάλυσης	121
3.2.1	Οριοθέτηση των επιλεγμένων περιπτώσεων μελέτης	121
3.2.2	Μέθοδος	124
3.3	Οι χρήσεις γης και η μεταβολή τους ανά τύπο αστικής παρέμβασης: ανάλυση και αποτελέσματα	130
3.3.1	Πλατείες Ομονοίας-Κοτζιά -Βαρβακείου	130
3.3.2	Πλατεία Μοναστηρακίου.....	140
3.3.3	Πεζόδρομος Διονυσίου Αρεοπαγίτου -Μουσείο Ακρόπολης.....	143
3.3.4	Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ).....	146
3.4	Αποτίμηση - Συζήτηση	149
3.4.1	Βασικές διαπιστώσεις για την επίδραση του αστικού σχεδιασμού στις χρήσεις γης	149
3.4.2	Πρόταση για την κατασκευή δεικτών μεταβολής των χρήσεων γης	151
	Βιβλιογραφία	153
	Παράρτημα	154

Κώστας Γκόρτσος

4 *Ο εμπορικός χαρακτήρας τεσσάρων κεντρικών πλατειών της Αθήνας μετά τις αστικές αναπλάσεις τους*

4.1 Εισαγωγή.....	159
4.1.1 Αντικείμενο και μεθοδολογία της εργασίας	160
4.1.2 Θέση των πλατειών, σημασία και οικονομική δραστηριότητα των ισόγειων καταστημάτων τους πριν το 2004.....	161
4.1.3 Η αναμόρφωση των τεσσάρων πλατειών μετά το 1974.....	162
4.2 Διερεύνηση του σημερινού χαρακτήρα των τεσσάρων πλατειών	168
4.2.1 Πολλαπλές δραστηριότητες με κυρίαρχη την εμπορική	168
4.2.2 Οι αλλαγές της επαγγελματικής και εμπορικής διάρθρωσης των τεσσάρων πλατειών	184
4.3 Συμπεράσματα - Συζήτηση	187
Βιβλιογραφία	190
Παράρτημα 1	192
Παράρτημα 2.....	206

Αθηνά Βιτοπούλου, Φιλύρα Βλαστού-Δημοπούλου

5 *Αναγκαιότητα, αποδοχή και προοπτικές των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού: αντιλήψεις και εμπειρίες των φορέων και των δημιουργών .....*

5.1 Εισαγωγή.....	219
5.2 Μεθοδολογικές επιλογές	222
5.2.1 Διεξαγωγή συνεντεύξεων	222
5.2.2 Διερεύνηση δημοσιευμένου βιβλιογραφικού και αρχειακού υλικού.....	225
5.2.3 Συσχέτιση και καταγραφή ευρημάτων.....	226
5.3 Ευρήματα της έρευνας: ανάλυση του επιστημονικού και πολιτικού λόγου	227
5.3.1 Αναγκαιότητα και στόχοι των αστικών επεμβάσεων	227
5.3.2 Επιπτώσεις και κοινωνική αποδοχή των αστικών επεμβάσεων	260
5.3.3 Δυνατότητες και προοπτικές υλοποίησης των αστικών επεμβάσεων	276
5.4 Συμπεράσματα.....	285
Πηγές	291
Βιβλιογραφία	293
Παράρτημα	295

6 Κεντρικότητα και αστικός σχεδιασμός: έρευνα πεδίου

Καλλισθένη Αβδελίδη με τη συμμετοχή της ομάδας έργου

6.1 Η σχέση των ατόμων που εργάζονται στις πλατείες Ομονοίας-Κοτζιά-Βαρβακείου-Μοναστηρακίου με την αστική ανάπτυξη και το δημόσιο χώρο τους	297
6.1.1 Έρευνα, αντικείμενο και στόχοι	297
6.1.2 Διεξαγωγή της έρευνας πεδίου.....	300
Βιβλιογραφία	302
Παράρτημα 1	303
Παράρτημα 2	305

Καλλισθένη Αβδελίδη

6.2 Δρώντες στο σύστημα ανάπτυξης των δραστηριοτήτων στο δημόσιο χώρο των πλατειών Ομονοίας-Κοτζιά-Βαρβακείου-Μοναστηρακίου	307
6.2.1 Κοινωνικο-δημογραφικό προφίλ ερωτώμενων και χαρακτηριστικά επιχειρήσεων	307
6.2.2 Ο δεσμός των ερωτώμενων με τις τέσσερις πλατείες	316
Βιβλιογραφία	320

Καλλισθένη Αβδελίδη

6.3 Ταυτότητες και αστική λειτουργία του δημόσιου χώρου στη σύγχρονη πόλη	321
6.3.1 Ποσοτικοποιημένη περιγραφή της αστικής λειτουργίας του ανοιχτού δημόσιου χώρου	321
6.3.2 Οι σημερινές χρήσεις του δημόσιου χώρου των πλατειών Ομονοίας-Κοτζιά-Βαρβακείου-Μοναστηρακίου.....	331
6.3.3 Περιοχή ένταξης του δημόσιου χώρου στον τοπικό αστικό ιστό	339
6.3.4 Δημόσιος χώρος και ιδιότυπη κεντρικότητα	348
Βιβλιογραφία	351

Αθηνά Βιτοπούλου

6.4 Δραστηριοποίηση και συμμετοχή των πολιτών στο σχεδιασμό και την αναβάθμιση του δημόσιου χώρου	353
6.4.1 Η συμμετοχή στη διαμόρφωση του αστικού χώρου.....	353
6.4.2 Ανάλυση και αποτελέσματα της έρευνας πεδίου: δραστηριοποίηση και συμμετοχή στις 4 κεντρικές πλατείες της Αθήνας	358
6.4.3 Συμπεράσματα.....	367
Βιβλιογραφία	368

Καλλισθένη Αβδελίδη, Ευθαλία Μάσσου

7	Μετα-ανάλυση της σχέσης «χρήση και ταυτότητες του δημόσιου χώρου»	
7.1	Εισαγωγή	371
7.1.1	Προσδιορισμός του προβλήματος προς επίλυση μέσω μετα-ανάλυσης	374
7.2	Ανασκόπηση ερευνών αναφορικά με την κοινωνική διάσταση των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού	381
7.2.1	Μεθοδολογία ανασκόπησης και ενέργειες για την επιλογή μελετών/ερευνών	381
7.2.2	Αποτελέσματα μετα-ανάλυσης	385
7.3	Συσχετισμός των δημογραφικών μεταβλητών με τις αντιληπτικές ταυτότητες του αστικού δημόσιου ανοιχτού χώρου.....	391
	Βιβλιογραφία	393

Καλλισθένη Αβδελίδη, Αθηνά Βιτοπούλου,
Γεωργία Γεμενετζή, Κώστας Γκόρτσος

8 Προτάσεις για την ανάπτυξη πλαισίου εκτίμησης των κοινωνικών επιπτώσεων των επεμβάσεων αστικού σχεδιασμού

8.1	Εισαγωγή: άξονες αναφοράς των προτάσεων	395
8.2	Προτάσεις.....	396
8.2.1	Πρωτόθση της ερευνητικής διάστασης των εργασιών αστικού σχεδιασμού και των προϊόντων τους	396
8.2.2	Πρωτόθση της οικολογικής-πολιτιστικής διάστασης της αστικής ανάπτυξης μέσω του αστικού σχεδιασμού.....	399
8.2.3	Ενίσχυση των διαδικασιών αστικού σχεδιασμού.....	402
8.2.4	Καθιέρωση διαδικασιών διαπίστωσης και παρακολούθησης των επιπτώσεων των αστικών επεμβάσεων	405
	Βιβλιογραφία	407
	Ευρετήριο Εικόνων	409
	Ευρετήριο Πινάκων.....	414
	Ευρετήριο Χαρτών.....	417

Έργο, συντελεστές

Το έργο *Κοινωνικές επιπτώσεις του αστικού σχεδιασμού και του σχεδιασμού βιώσιμης ανάπτυξης των πόλεων* (www.ekke.gr/wp/αστικός_σχεδιασμός) αποτέλεσε υποέργο του προγράμματος *Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, της βιομηχανίας, του αστικού σχεδιασμού, και των υποδομών του διαδικτύου* του Ινστιτούτου Κοινωνικών Ερευνών του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών. Στόχος του γενικότερου αυτού προγράμματος ήταν «να διερευνήσει τις διαστάσεις κρίσιμων παραγωγικών δραστηριοτήτων, οι οποίες αξιολογείται ότι προκαλούν έντονες αλλά και άμεσες κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις. Τέτοια κρίσιμα πεδία αποτελούν: η Ενέργεια, η Βιομηχανία, το Διαδίκτυο, η Αστική Ανάπτυξη και το Περιβάλλον» (βλ. αρχική σελίδα στον ιστότοπο του προγράμματος www.ekke.gr/wp). Ο Καθηγητής Νίκος Δεμερτζής, Διευθυντής και Πρόεδρος του ΕΚΚΕ, διετέλεσε επιστημονικός υπεύθυνος του προαναφερόμενου προγράμματος με συνυπεύθυνο τον ερευνητή Νίκο Γεωργαράκη.

Τη διεπιστημονική ερευνητική ομάδα του έργου αποτέλεσαν οι:

Καλλισθένη Αβδελίδη, επιστημονική υπεύθυνη του έργου, αρχιτέκτων D.P.L.G., πολεοδόμος και χωροτάκτης με ερευνητική ειδικότητα σε θέματα κοινωνικής θέωσης του αστικού σχεδιασμού και φυσικής μορφολογίας του πολεοδομημένου ιστού, ερευνήτρια ΙΚΕ/ΕΚΚΕ.

Αθηνά Βιτοπούλου, διδάκτωρ αρχιτέκτων-πολεοδόμος, με ειδικότητα σε θέματα θεωρίας και πρακτικής του αστικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και ιστορίας της πόλης και της πολεοδομίας, επίκουρη καθηγήτρια ΑΠΘ, εξωτερική συνεργάτιδα ΕΚΚΕ.

Φιλύρα Βλαστού - Δημοπούλου, κοινωνική περιβαλλοντική ψυχολόγος, με ειδικότητα σε θέματα αστικού χώρου, εξωτερική συνεργάτιδα ΕΚΚΕ.

Γεωργία Γεμενετζή, διδάκτωρ αρχιτέκτων-πολεοδόμος, με ειδικότητα σε θέματα χωρικού και πολεοδομικού σχεδιασμού και χωρικής-αστικής ανάλυσης, επιστημονική συνεργάτιδα και διδάσκουσα ΑΠΘ και ΕΑΠ, εξωτερική συνεργάτιδα ΕΚΚΕ.

Κώστας Γκόρτσος, αρχιτέκτων-πολεοδόμος, με ειδικότητα σε θέματα πολεοδομικών θεσμών και οικιστικής ανάπτυξης, ερευνητής ΙΚΕ/ΕΚΚΕ.

Ευθαλία Μάσου, διδάκτωρ μαθηματικών εφαρμογών με ειδικότητα σε θέματα στατιστικής σε κοινωνικές επιστήμες, εξωτερική συνεργάτιδα ΙΚΕ/ΕΚΚΕ.

Κώστας Σακελλαρόπουλος, οικονομολόγος και πολεοδόμος με ειδικότητα σε θέματα περιβάλλοντος και αστικού σχεδιασμού, ερευνητής ΙΚΕ/ΕΚΚΕ.

Στο έργο, συνεργάστηκαν επίσης, στο πλαίσιο της πρακτικής τους άσκησης, οι προπτυχιακές φοιτήτριες Ευαγγελία Γατσάκου και Αικατερίνη Γκόρτσου (Τμήμα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας) και η Αγάθη Σιανούδη (Τμήμα Αρχιτεκτονικής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), στο πλαίσιο της ερευνητικής της εργασίας του τελευταίου έτους σπουδών.

Project and contributors

The project *Social Impact of Urban Design and Sustainable Development of Cities* (www.ekke.gr/wp/Urban Design) was realized in the framework of the *Social Impact and Public Policy Program in the fields of energy, industry, urban design and infrastructure of the Web* at the Institute of Social Research of the National Center for Social Research. The objective of this general program was “to explore the dimensions of critical production activities, which are assessed to have strong but also direct social and economic impacts. Such crucial areas are: Energy, Industry, the Internet, Urban Development and the Environment” (see homepage at www.ekke.gr/wp), with program’s general head, Professor Nicolas Demertzis, Director and President of EKKE and co-manager, researcher Nikos Georgarakis.

The aforementioned project was carried out by the project’s scientific head in charge and the research team constituted on basis of the expertise of its members with the aim to ensure the interdisciplinary dimension of the project. The research team consists of:

Kalisteni Avdelidi, the project’s scientific head in charge; she is an architect D.P.L.G., urban and regional planner and researcher with scientific research specialization on social dimension of urban design, at the Institute of Social Research (ISR)/ National Centre for Social Research (EKKE), and on physical morphology of urban tissue.

Athina Vitopoulou, Ph.D., architect-urban planner, specialist in the theory and practice of urban design and planning, the history of the city and urbanism. She participated in the project as external collaborator of EKKE. She is actually assistant professor at the Aristotle University of Thessaloniki.

Filyra Vlastou – Dimopoulou, an environmental social psychologist, with specialization in urban issues; she participated in the project as external collaborator of EKKE.

Georgia Gemenetzi, Ph.D., architect-urban planner, specialist in spatial and urban design and spatial-urban analysis; she participated in the project as external collaborator of EKKE. She is teaching at the Aristotle University of Thessaloniki and the Hellenic Open University.

Kostas Gortsos, an architect-urban planner and researcher at the Institute of Social Research (ISR)/ National Centre for Social Research (EKKE), with specialization on urban institutional planning and on housing development issues.

Efthalia (Lina) Massou, Ph.D., a mathematician with specialization in mathematical applications and statistics for social and psychological sciences. She participated in the project as external collaborator of EKKE.

Kostas Sakellaropoulos, an economist and urban planner and researcher with specialization in environmental and planning issues at the Institute of Social Research (ISR)/ National Centre for Social Research (EKKE).

The students Evaggelia Gatsakou and Aikaterini Gortsou from the University of Thessaly-Department of Planning and Regional Development also participated in the project in the framework of their internship for research training as well as the student Agathi Sianoudi from the Aristotle University of Thessaloniki-School of Architecture, in the framework of her research work for the last year of studies.

Ευχαριστίες

Για τη δυνατότητα της πραγματοποίησης των ερευνητικών εργασιών του έργου που άπτονται του εξειδικευμένου τομέα της κοινωνικής θεώρησης στην ανάλυση του χώρου της σύγχρονης πόλης θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους υπεύθυνους του προγράμματος, τον Καθηγητή Νίκο Δεμερτζή, Πρόεδρο του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών και τον ερευνητή Νίκο Γεωργαράκη.

Για την επιστημονική και ερευνητική συνεργασία στην περάτωση του εγχειρήματος, ευχαριστώ θερμά τους συμμετέχοντες, συγγραφείς και συνεργάτες της ερευνητικής ομάδας του έργου, την επίκουρη καθηγήτρια Αθηνά Βιτοπούλου, την ερευνήτρια Φιλύρα Βλαστού-Δημοπούλου, την Δρ Γεωργία Γεμεντζή, τον ερευνητή Κώστα Γκόρτσο, την Δρ Ευθαλία Μάσσου και τον ερευνητή Κώστα Σακελλαρόπουλο.

Για το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή τους, με την ειδική επιστημονική εμπειρία τους, στην ποιοτική έρευνα με ημιδομημένες συνεντεύξεις, θα ήθελα να εκφράσω τις ιδιαίτερες ευχαριστίες εκ μέρους όλης της ερευνητικής ομάδας προς τους: Έλλη Ανδριοπούλου, υπεύθυνη Διαχείρισης Δωρεάς στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)· Ντόρα Γαλάνη, τ. Πρόεδρο της εταιρείας Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας (ΕΑΧΑ Α.Ε.)· Μαρία Γιαννικουρή, Διευθύντρια Υπηρεσιών Τεχνικών Έργων του Δήμου Μοσχάτου· Δημήτριο Κάρναβο, Δήμαρχο του Δήμου Καλλιθέας, Δρόσο Μακρή, τ. προϊστάμενο Υπηρεσιών Τεχνικών Έργων του Δήμου Αθηναίων· Γεώργιο Παπαδιά, Αντιδήμαρχο Χωροταξίας, Αστικών Δομών και Αναπλάσεων Δήμου Αιγάλεω και Σαμάνθα Φανού, τ. Διευθύντρια Υπηρεσιών Τεχνικών Έργων του Δήμου Αθηναίων.

Για την τεκμηρίωση επιμέρους εργασιών του έργου με δεδομένα χαρτογραφικού, αρχαιολογικού, φωτογραφικού και βιβλιογραφικού υλικού, θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ μέρους της ερευνητικής ομάδας τα φωτογραφικά αρχεία των ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ, ΕΡΤ ΑΕ, Μουσείο Μπενάκη καθώς και τους μελετητές: Γρηγόρη Δεσύλα, αρχιτέκτονα και Βάσω Μανιδάκη, αρχιτέκτονα-σκηνογράφο όπως επίσης και: την Εταιρεία Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών Α.Α.Ε. Ο.Τ.Α., τη Διεύθυνση Κοινόχρηστων Χώρων και Κτηριακών Έργων του Δήμου Αθηναίων, τη Διεύθυνση Περιβάλλοντος Περιφέρειας Αττικής, τη Διεύθυνση Σχεδιασμού Μητροπολιτικών, Αστικών και Περιφερειακών Περιφερειών του ΥΠΕΚΑ, το Επιχειρηματικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης ΕΤΕΑΝ Α.Ε., το Κτηματολογικό Γραφείο Πρωτεύουσας, τον Σύλλογο Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων Ανωτάτων Σχολών ΣΑΔΑΣ, το Τμήμα Σχεδιασμού Μεταφορών Διεύθυνσης Μελετών της Αττικό Μετρό Α.Ε., το Τμήμα Μητροπολιτικού Σχεδιασμού Αθήνας και Αττικής του ΥΠΕΚΑ και το Τμήμα Χαρτογραφίας της Διεύθυνσης Πληροφόρησης και Εκδόσεων της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής.

Για τη συμβολή τους στην έρευνα στις τέσσερις κεντρικές πλατείες της Αθήνας, ευχαριστώ ιδιαίτερα και εκ μέρους της ερευνητικής ομάδας όλους τους ιδιοκτήτες, προϊσταμένους και υπαλλήλους των επιχειρήσεων που έδειξαν ενδιαφέρον και συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο.

Τέλος, ευχαριστώ την Αικατερίνη Σάββα για τη συμβολή της στην γλωσσική και τυπο-

γραφική επιμέλεια της έκδοσης και τους Αναστασία Τρευλάκη, Ευάγγελο Καρανίκα και Χρυσούλα Κατωπόδη, για την υποστήριξη του έργου, εκ μέρους του ΕΚΚΕ. Επίσης, ευχαριστώ τον Νίκο Κορνήλιο και την Ελένη Κρητικού για τις διορθώσεις δικών μου γλωσσικών λαθών στην ελληνική και αγγλική γλώσσα.

Acknowledgements

I am grateful to Professor Nicolas Demertzis, President of the National Centre for Social Research and to researcher Nikos Georgarakis for the possibility of carrying out research work on the subject of the specialized field of social considerations in the analysis of the urban fabric.

I am also indebted to the participants, writers and collaborators of the project research team, Assistant Professor Athina Vitopoulou, Researcher Filyra Vlastou-Dimopoulou, Dr. Georgia Gemenetzi, researcher Kostas Gortsos, Dr. Efthalia Massou and researcher Kostas Sakellaropoulos, for their contributions in the project.

My special thanks on behalf of the whole research team, for their interest and their participation in the qualitative study with semi-structured interviews, based on their scientific expertise and with their special experience, go to: Elli Andriopoulou, Manager of Donation Management at the Stavros Niarchos Foundation for Culture-SNFCC; Dora Galani, former President of the Unification of Archaeological Sites of Athens and Regeneration-EAXA SA; Maria Yannikouri, Director of Technical Services of the Municipality of Moschato; Dimitrios Karnavas, Mayor of the Municipality of Kallithea; Drosio Makri, former Head of Technical Services of the City of Athens Municipality; Georgios Papadias, Deputy Mayor of Planning, Urban Structures and Regeneration of the Municipality of Egaleo and Samantha Fanou, former Director of Technical Services of the City of Athens Municipality.

On behalf of the research team, for the documentation of individual project work with cartographic, archival, photographic and bibliographic material, many thanks to the scholars Gregory Desylas, architect, and Vaso Manidaki, architect-scenographer as well as: the Athens Development and Destination Management Agency-ADDMA S.A.; the Directorate of Public Space and Buildings of the City of Athens; the Directorate of Environment of the Region of Attica; the Directorate of Planning of Metropolitan, Urban and Periurban Areas of the Ministry of Environment, Energy and Climate Change; the Hellenic Fund for Entrepreneurship and Development ETEAN SA; the Hellenic Cadastre; the Greek Architects Association-SADAS-PEA; the Department of Design of Transportation of the Directorate of Projects Development of Attico Metro SA; the Department of Metropolitan Planning of Athens and Attica of the Ministry of Environment, Energy and Climate Change; the Cartography Department of the Information and Publications Directorate of the Hellenic Statistical Authority.

On behalf of the research team, I thank all the owners, managers and employees of the companies on the four central squares of Athens that showed interest and completed the questionnaire, for their contribution to research.

Finally, many thanks to Aikaterini Savva for the last text scan and Anastasia Trelvaki and Evangelos Karanikas for supporting the work on behalf of ΕΚΚΕ. I also thank Nikos Kornilios and Eleni Kritikou for adjusting my language inaccuracies in Greek and English.